

משפט צדק, בלי דעות מוקדמות

וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצְּדִיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁע (דברים כה, א)

בפרשת השבוע מתארת התורה מקרה שגרתי של סכסוך: "כי יהיה ריב בין אנשים, וניגשו אל המשפט ושפטום, והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע"¹.

מכיוון שאנו מכירים את לשון התורה, המקפידה על קיצור ותמציתיות, נראה שיש כאן אריכות מיותרת: לשם מה נאמרה התוספת "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע"? ברור שאם ניגשים למשפט, אמור בית-הדין להכריע מי מבין השניים הצודק ומיהו זה שאינו צודק.

על תחילת הפסוק – "כי יהיה ריב" – מפרש רש"י: "סופם להיות ניגשים אל המשפט. אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה". נשאלת כאן השאלה, מה רע בכך שסופם לגשת אל המשפט? אדרבה, על-ידי המשפט יתיישב הסכסוך ויחזור השלום.

איך לנהל סכסוך

עלינו לומר, שהתורה מבקשת בזה ללמדנו דבר נוסף – איך צריך לנהל סכסוך. התורה משתמשת כאן במילה 'ריב', שלא כבמקומות אחרים², שם נאמר "כי יהיה להם דבר בא אלי"³, או "מי בעל דברים יגש אליהם"⁴. כאן מדובר בסכסוך שהגיע לדרגת 'ריב', ועל כך נאמר: "אין שלום יוצא מתוך מריבה".

כל עוד מדובר בסכסוך ענייני – אין בו משום מניעה לשלום. ייתכן שהצדדים

(1) דברים כה, א.

(2) וראה באריכות מלבי"ם כאן. (2) שמות יח, טז.

(3) שם כד, יד.

(4) להעיר מאכות פרק א משנה ח: "בעלי הדין כו' ברשעים".

יסיימו את הסכסוך בעצמם. אפילו אם יזדקקו לעזרת בית-הדין, הרי לאחר פסיקת הדין יחזרו לחיות ביניהם בשלום. אבל אם הסכסוך התפתח לדרגת ריב – לא יצמח מזה שלום. גם לאחר פסיקת הדין, תישאר המריבה בעינה.

לְחַשׁוֹף אֶת אִישׁ־הָרִיב

במצב כזה של מריבה אומרת התורה לדיינים: "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע". עליהם לדעת, שאין מדובר כאן בשני אנשים המבקשים את האמת והצדק, אלא אחד הוא 'צדיק' והשני 'רשע' ואיש-מדון. תפקידו של בית-הדין לחשוף את ה'רשע' הזה ולהציגו כמות שהוא.

אלא שגם במקרה כזה מורה התורה: "ושפטום". אין הדיינים רשאים לטעון, שהואיל ויש כאן ריב ומחלוקת לשמם, אין טעם לדון בסכסוך עצמו וראוי תחילה לדרוש מהם לבטל את הריב והמחלוקת. על אף כל זאת עליהם לדון בדבר ולהוציא משפט צדק.

מִי ה'צָדִיק'

עוד אפשר היה לחשוב, שהואיל והשניים נוהגים ב'ריב', לא ייתכן שאחד משניהם יהיה צודק לגמרי. מן-הסתם גם הוא אשם במשהו, וכאשר יגיעו לדין, יגזים בטענותיו, יקצין אותן ויחריף את הריב.

אומרת התורה: "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע" – אמנם ייתכן שבפרט הזה של ה'ריב' אכן שניהם אשמים במידת-מה, אבל בנוגע לעצם הדין, צריכים הדיינים לגשת לעניין מתוך הנחה, שייתכן בהחלט שאחד הוא 'צדיק' לגמרי והשני 'רשע'. ואולי אז גם יתברר, שה'צדיק' אינו אשם כלל גם ב'ריב' – והוא 'צדיק' לגמרי.

(ליקוטי שיחות כרך כד, עמ' 152)